

10.1.10

הצעה לפתרון בגרות בעברית שאלון א חורף 10 "פני מחברת"

נכתב על ידי עופר שגיא ועידית גולץ

פרק א – הבנה והבעה (50 נקודות)

1. א.

התקופה	המסר (או מטרה)	דוגמה לכיתוב או לאיור
משנת 1919 עד סוף שנות העשרים	(1) הפצת השפה העברית	(1) "תלמיד עברי, דבר עברית בשכבך ובקומך!".
	(2) הפצת ידע על אישים חשובים שנטלו חלק במפעל הציוני	(2) דיוקן של חיים נחמן ביאליק על-גבי מחברות
משנות השלושים עד קום המדינה	(1) עידוד לקניית מוצרים תוצרת הארץ	(1) "מה עליך לדעת על שאלת תוצרת הארץ..."
	(2) שמירה על בריאות הגוף והנפש	(2) "את פת השחרית תאכל שלא בחיפזון". מתוך: "כללים לתלמיד".
מקום המדינה עד סוף שנות השבעים	(1) יצירת חיבור לאומי לארץ-ישראל; חיזוק תחושת הזכות על הארץ	(1) מפת חלוקת הארץ לשבטי ישראל
	(2) יחסי חברה ראויים	(2) מצוות בין אדם לחברו
	(3) שיתוף תלמידים בפיתוח ענף כלכלי מכניס	(3) "הסבר פניך לתייר".
	(4) הוספת ידע הקשור למדינת ישראל ולעולם היהודי	(4) "מספר היהודים בארץ ובעולם"
	(5) כלי עזר לימודי יעיל	(5) לוח הכפל

ב. כלל המסרים הם אמצעים להעצמה תרבותית וחברתית, הן במישור הפיזי-גופני והן במישור הערכי. אלה הם מסרים ששיקפו מדינה בראשית דרכה, מדינה אשר זקוקה להעצמת החוסן הלאומי שלה.

2. שני כללים המתאימים לכתוב באיור:

• כלל מספר 3: "הוה מקדים בשלום כל אדם"

• כלל מספר 4: "הוה מקבל את האדם בסבר פנים יפות"

נימוק: שני הכללים עוסקים במתן יחס נעים ואדיב כלפי האחר, גם כאשר האחר אינו מבני עמך, ובכלל זה גם כלפי תיירים שמגיעים לבקר בארץ.

3. החל משנות ה-80 זנחו יצרני המחברות את המסרים הלאומיים-החברתיים לטובת מסרים פרסומיים-מסחריים. הגורם לכך הוא מעבר מתפיסת עולם לאומית לתפיסת עולם שבמרכזה התרכזות בצרכיו האישיים של הפרט.

4. א. על-פי המאמר, לא ניתן לדעת בוודאות אם המסרים השפיעו על הדור הצעיר. הוכחה לכך ניתן למצוא בשורות 67-69: "אין אפשרות כמובן לבדוק ולהעריך היום את מידת הקריאה ואת ההתייחסות של תלמידי העבר אל מסרים אלה". או בשורות 71-72: "אפשר להניח כי הדפסתם [...] אכן תרמה לעיצוב תודעת הדור הצעיר".

ב. על התלמיד לכתוב את דעתו בסוגיה באופן מפורש. כל דעה מנומקת באופן הגיוני ועל-סמך המאמר מתקבלת.

(!) יש לשים לב כי המאמר מרמז על כל שזו אפשרות יעילה, משום שכיום שולטת תפיסה אינדיבידואליסטית, והיא דומיננטית יותר מן התפיסה הלאומית שאפיינה את המדינה עד שנות ה-80 (על-פי שורות 73-81).

5. א. התופעה הנזכרת בתמציתיות במאמר היא: שימוש במחברות כאמצעי לפרסום מסרים מסחריים, כלומר הפיכת המחברת לאמצעי פרסום. תופעה זו מוזכרת במאמר בשורות 75-80.

ב. בקטע מובעת העמדה שלפיה לא חייב האדם להיכנע לזרם הכללי ולרכוש מחברות יקרות יותר רק כיוון שהן ממותגות.

(!) על התלמיד להגיב לטענה זו, לחוות את דעתו עליה באופן מפורש ולעשות שימוש במידע רלוונטי מן המאמר. כל תשובה מנומקת היטב ומבוססת על המאמר – מתקבלת.

6. א. תפקידי המאזכרים:

(1) זו = תקופת השלטון הטורקי

(2) אותה = שנות ה-20 של המאה העשרים, ראשיתה של העלייה השלישית (מ 1919).

ב. כמו כן = בנוסף לכך / יתרה מזאת כמו = למשל / כדוגמת / כגון

7. סיכום המאמר:

הטקסט "פני מחברת" שמעובד על פי גרוסמן, דן במסרים הלאומיים שהועברו באמצעות כריכות המחברות בעבר לעומת כריכות המחברות כיום. החל מראשית המאה העשרים ועד שנות השמונים של אותה מאה שימשה כריכת המחברת של התלמיד אמצעי חינוכי להפצת מסרים לאומיים באמצעות צילומים, איתורים ומסרים מילוליים. בין המסרים שהועברו היו: הפצת השפה העברית, הפצת ידע של אישים חשובים שנטלו חלק במפעל הציוני, כללים לשמירה על בריאות הגוף והנפש וכדומה. על פי המאמר, משנות השמונים ואילך הורגש מעבר מתפיסת עולם "לאומית" לתפיסת עולם שבמרכזן צרכיו האישיים של הפרט. המסרים הלאומיים החלו להעלם ובמקומם הופיעו על הכריכות ציורי פרסומת וגיבורי על ממותגים. כך הפכה מחברת הלימוד בעידן זה לאמצעי פרסום חסר ייחוד וחסר אופי לאומי.

פרק ב – אוצר המילים והמשמעים ושם המספר (26 נקודות)

8. א. ההגדרה המתאימה ביותר היא הגדרה מספר (1) "השיך לאומה כולה, שהוא

נחלת הלאום או שהוא לפי רוח הלאום..."

ב. כפי שמצוין במאמר, ביאליק הוא דמות מוכרת ומרכזית (אשר אפילו דיוקנו הופיע על מחברות בית ספר). הביטוי ביאליק המשורר הלאומי הוא ביטוי רווח ומוכר, והוא מופיע בערך המילוני כדי להדגים שימוש נפוץ במילה "לאומי".

ג. (1) תפקיד המידע בסוגריים המרובעים:

- לאום: גזרון (אטימולוגיה, מקור המילה)

- לאומי: שם העצם שממנו המילה גזורה

(2) שני פרטים דקדוקיים עבור על מילה:

- לאום: שיוך למין דקדוקי זכר ('ז'); שיוך לחלק דיבר (שם עצם); צורת סמיכות ביחיד וברבים (לאם-, לאַמִי-); צורת ריבוי (לאַמִים)

- לאומי: שיוך לחלק דיבר (שם תואר); צורת נטייה בנקבה (לאַמִית), ריבוי (לאַמִיים) וברבות (לאַמִיות)

(3) הרבדים הלשוניים:

- לאום: תקופת המקרא והעברית החדשה

- לאומי: עברית חדשה

ד. המשמעויות השונות של המילה מופיעות כרשימה ממוספרת תחת אותו ערך מילוני, וכן ישנו קשר של משמעות בין המשמעויות השונות.

9. התשובה הנכונה:
(3) המורים באולפנים (מנחילים) את הלשון העברית לאלפי עולים.
10. דיוקנאות = (4) תמונות של פנים
11. התשובה הנכונה היא:
(2) אל תשפוט אדם כל עוד לא היית במצבו.
12. מצאו את דרכם = נכתבו
גב המחברת = על עטיפת המחברת, כריכת המחברת
13. שני ניגודים:
תוצרת חוץ – תוצרת הארץ | הרס היישוב – בניין מולדתנו
14. א. (1) אָחַת
(2) שְׂבָעָה
(3) בְּחֻמְשָׁה-עֶשֶׂר
ב. שלוש-מאות ושישה אלף (מחברות)

פרק ג – תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

תחביר

15. א. I – פשוט
II – מורכב
III – איחוי (מחובר)
ב. "שמירה על בריאות הגוף" = נושא + משלים שם (לוואי)
"לשמירה על בריאות הגוף" = משלים שם (לוואי)
"מסרים" = נושא
ג. הקשר הלוגי: סיבה ותוצאה
16. א. האפשרות הנכונה לתחימה היא אפשרות II.
נימוק: באפשרות זו ישנו גם סימון של הפסוקית.
ב. (1) משפט פשוט
(2) "כלי עזר" = משלים פועל + משלים שם (לוואי)
"יעיל" = משלים שם (לוואי)
"האישי" = משלים שם (לוואי)
17. א. (1) "על כריכות" = משלים פועל
"מותגים" = נושא
"חברות" = משלים שם (לוואי)
(2) כל מילת קישור שתבטא קשר לוגי של ויתור תתאים כאן:
למרות זאת, אף על פי כן, עם זאת.
ב. (1) הקשר הלוגי: סיבה ותוצאה
(2) המילה המבטאת זאת: "הביאו ל..."

18. א. מילת ההוספה "גם" מתייחסת לצירוף שבא אחריה: המשפט הראשון קובע כי נוסף על דיוקנאות של אישים חשובים היו אלמנטים נוספים שהתנוססו על שערי המחברות. המשפט השני קובע כי לא רק על שערי מחברות התנוססו דיוקנאות של אישים חשובים אלא גם במקומות נוספים.
- ב. (1) צירופי סמיכות: גב המחברת, יצרני המחברות, בני משפחתו
 (2) צירופי שם ותואר: העלייה השלישית, הקהל העברי, המפעל הציוני
 (3) צירוף סמיכות + שם ותואר: צורכי האוכלוסייה העברית

מערכת הצורות

19. א. (1) הפועל היוצא דופן מבחינת הבניין: כָּנַן. בנינו: פועל
 (2) הבניין המשותף של ארבעת הפעלים האחרים: הופעל
 (3) משמעות משותפת של חמשת הפעלים (מבחינת משמעות הבניין): כולם פעלים סבילים
- ב. (1) שם הפעולה של נטלו: נְטִילָה
 (2) צורת העתיד של נטלו: יִטְלוּ
20. א. הִסְבֵּר – גוף: (אתה) נוכח, בניין: הפעיל
 קָבְלוּ – גוף: (אתם) נוכחים, בניין: פיעל
 יִשְׁמַע – גוף: (הוא) נסתר, בניין: פעל (קל)

שם הפעולה	הבניין	השורש	הפועל
	נפעל		יִסְגְּרוּ
השתלבות	התפעל	של"ב	הִשְׁתַּלְּב
פרסום	פיעל		לְפָרְסַם
הצגה		יצ"ג	הִצְיָגָה

21. א. דרך התצורה המשותפת: בסיס + צורן סופי
 ב. המילה קבלן נוצרה בדרך של שורש במשקל.
 ג. מְחַשֵּׁב
 ד. דומה: המילה גלובלית נוצרה בדרך תצורה של בסיס + צורן סופי
 שונה: הבסיס של המילה הוא מילה לועזית, ואילו בסיס המילים בסעיף א' הוא מילה עברית

22. א. שורש במשקל: מחברת, כריכה, חסרון, מפעל, הצעה
 בסיס + צורן סופי: מחשבון, ספריה
 שאילה מלעז: מודל, מפה
- ב. דוגמאות למילים מתוך המאמר (מספר השורה מצוין בסוגריים):
שורש במשקל: תלמיד (2), איור (2), מקצוע (2), חיזוק (4)
בסיס + צורן סופי: ראשית (6), ציוני (16), מרכזיות (23), נחישות (28)